

**Справа «Денізсі та інші проти Кіпру»
(Denizci and Others v. Cyprus 25316/94)**

У рішенні, ухваленому 23 травня 2001 року у справі *«Денізсі та інші проти Кіпру»*, Суд постановив, що:

- було відсутнє порушення ст. 2 Конвенції щодо права на життя;
- мало місце порушення ст. 3 Конвенції щодо заборони нелюдського поводження;
- було порушено ч. 1 ст. 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність);
- було отримано ст. 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності) щодо Ілкера Денізсі, а також не було потреби окремо аналізувати справу на предмет порушення цієї норми стосовно Хасана Мерсоса;

мало місце порушення ст. 2 Протоколу № 4 (свобода пересування).

Суд також дійшов висновку про відсутність необхідності окремо розглядати дану справу на предмет порушення ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя), ст. 3 Протоколу № 4 (заборона вислання громадян) і ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації), взятої разом зі ст. 3 і 5 Конвенції. крім того, Суд постановив, що Уряд Кіпру не порушив ч. 1 ст. 25 Конвенції у старій редакції (зараз ст. 34 цього акта) щодо створення перешкод у здійсненні права подавати індивідуальні заяви до Суду про порушення прав людини та основних свобод.

Відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд призначив сплатити кожному заявнику по 20 000 кіпрських фунтів як компенсацію моральної шкоди та усім заявникам разом – 25 000 кіпрських фунтів у відшкодування судових витрат із вирахуванням із цієї суми 6 045 французьких франків, вже наданих Радою Європи як юридична допомога.

Обставини справи

Заявники, Ілкер Денізсі, Азіс Мерфока, Хусейн Мавіденіз, _лмаз Мавіденіз, Доган Давулькулар, Хасан Мерфока, Ербай Картаноглу, Тасер Алі Кісмір і Ребіє Туфансой, є громадянами Кіпру і там проживають.

1994 року заявники (а у випадку дев'ятої заявниці – її син) проживали у південній частині Кіпру. Між 4 та 23 квітнем 1994 року заявники (а у випадку дев'ятої заявниці – її син) були заарештовані поліцією. Щодо них з боку поліцейських мало місце нелюдське і таке, що принижує гідність, поводження. Заарештованих змусили підписати заяву про те, що вони нібито добровільно переселяються у північну частину Кіпру. Після цього їх було вивезено у північну частину острова і попереджено про неможливість повернення на південь під загрозою вбивства. Однак деякі заявники (а у випадку дев'ятої заявниці – її син) повернулися на південь острова, де органи поліції змусили їх дати фальшиві свідчення про те, що їх катували за вказівкою органів державної влади Турецької республіки Північного Кіпру. Пізніше цих заявників змусили подати фальшиві заяви до Європейської комісії з прав людини (далі – Комісія). 2 червня 1994 року після повернення у південну частину острова син дев'ятої заявниці – Ілкер Туфансой був застрелений невідомими особами.

Зміст рішення Суду

Заявники стверджували про порушення ст. ст. 3, 5 і 8 Конвенції та ст. 14, взятої разом зі ст. 3 і 5 цього акта, а також ст. 1 Першого протоколу і ст. 2 та 3 Протоколу № 4.

Суд насамперед відхилив попереднє заперечення Уряду, дійшовши висновку про те, що належних і ефективних засобів правового захисту, яких слід було вичерпати заявникам відповідно до ст. 35 Конвенції, взагалі не існувало.

Що ж до скарги про вбивство сина дев'ятої заявниці, то Суд насамперед відзначив, що за фактом вбивства було розпочате офіційне розслідування. Однак жодних доказів, які б підтверджували вину тих чи інших осіб, знайдено не було, а отже, дев'ятий заявник не мав обов'язку вичерпувати будь-які національні засоби правового захисту у цьому сенсі. Таким чином, Суд відхилив попереднє заперечення Уряду про невикористання заявниками національних засобів правового захисту.

Що ж до заяви Азіза Мерфока, то, беручи до уваги тривалий час, який минув з

моменту ознайомлення ним з доказами у справі у вересні 1998 року, і відсутність будь-якої наступної інформації від цього заявника, незважаючи на спроби Суду встановити контакт з ним, Суд дійшов висновку про втрату Азізом Мерфока наміру підтримувати свою заяву відповідно до змісту п. «а» ч. 1 ст. 37 Конвенції.

Суд дійшов висновку про свою неспроможність встановити вбивць Ілкера Туфансою. Факти належності таких осіб до членів Центральної Розвідувальної Служби або найнятих ними агентів також не були встановлені. Цей висновок, однак, не звільняє Уряд Кіпру від відповідальності за цей інцидент.

У зв'язку з цим Суд проаналізував встановлені обставини справи на предмет того, чи виконав уряд Кіпру покладені на нього ст. 2 Конвенції позитивні обов'язки щодо захисту права на життя, які полягають у здійсненні превентивних та захисних заходів на території та у час вбивства, а також у проведенні ефективного розслідування обставин смерті Ілкера Туфансою. Жодні матеріали справи не підтверджували фактів звернення Ілкера Туфансою за захистом до органів держави з приводу існуючої, на його погляд, небезпеки вбивства. Крім того, не було встановлено жодних обставин, які б свідчили, що державні органи Кіпру були зобов'язані знати про реальну можливість нападу на цю особу з боку третіх осіб та вжити у зв'язку з цим заходів з метою охорони Ілкера Туфансою. Виходячи з цих міркувань, Суд дійшов висновку про відсутність порушення ст. 2 Конвенції у цій частині.

Враховуючи вищенаведене і проаналізувавши матеріали розслідування факту вбивства, проведеного національними органами, Суд дійшов висновку про відсутність будь-яких обставин, які б підтверджували неадекватність (неефективність) такого розслідування. Таким чином, порушення ст. 2 Конвенції не було й у цьому відношенні. Суд встановив факт нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження з боку службових осіб поліції під час перебування заявників (а у випадку дев'ятої заявниці – її сина) під арештом. Однак Суд не віднайшов доказів, які б підтверджували те, що метою застосування такого поводження було отримання якогось зізнання. Суд також наголосив на неможливості встановити конкретну форму (спосіб) такого поводження. Більше того, Суд не міг не зважати на невизначеність тяжкості ушкоджень, завданих окремим із заявників, оскільки не було надано жодного доказу на підтвердження того, що такі ушкодження були довготривалими.

Беручи до уваги викладене, Суд не міг дійти висновку про те, що поводження, яке мало місце щодо заявників (а у випадку дев'ятої заявниці – її сина), є катуванням. Однак таке поводження було достатньо жорстоким, аби кваліфікуватися як нелюдське. Таким чином, мало місце порушення ст. 3 Конвенції щодо кожного із заявників.

Суд встановив факти арешту заявників (а у випадку дев'ятої заявниці – її сина) органами поліції Кіпру і подальшої їх депортації на північ острова. Відсутність доказів, які б підтверджували наявність правових підстав для такого арешту у органів влади, обумовила висновок Суду про наявність порушення ч. 1 ст. 5 Конвенції.

Враховуючи свій висновок про порушення ст. 3 Конвенції, Суд не вважав за необхідне розглядати справу на предмет окремого порушення ст. 8 цього акта.

Суд вказав на те, що виходячи із усних та письмових доказів у справі, він не міг дійти висновку про існування фактів, про які повідомив Ілкер Денізсі, а також про те, що внаслідок примусової депортації на північ Кіпру Хасан Мехмет Мерфока був позбавлений можливості користуватися своїм майном.

Що ж до скарги Ілкера Денізсі, то встановлені обставини справи не дозволяли, на думку Суду, дійти висновку про факт порушення ст. 1 Першого протоколу.

Стосовно ж скарги Хасана Мехмета Мерфока Суд дійшов висновку про те, що, оскільки позбавлення цього заявника майна у будь-якому випадку сталося у зв'язку із його примусовим виселенням, то не має необхідності окремо розглядати справу на предмет порушення ст. 1 Першого протоколу, адже такі наслідки депортації (позбавлення майна) охоплювалися скаргою заявника про порушення ст. 2 Протоколу № 4.

Суд дійшов висновку про те, що органи державної влади Кіпру пильно контролювали пересування заявників (а у випадку дев'ятої заявниці – її сина) між північною та південною

частинами острова та у межах його південної частини. Заявникам не дозволялося виїжджати на південь; крім того, вони повинні були доповідати органам поліції про кожен свій візит до сім'ї чи друзів як у південному, так і північному напрямках. Суд дійшов висновку, що такий «моніторинг» пересування заявників становить втручання у здійснення їхнього права на свободу пересування. Беручи до уваги, що обмеження, застосовані до заявників, не були передбачені законом, а також необхідними у демократичному суспільстві, Суд вважав, що мало місце порушення ст. 2 Протоколу 4.

Суд зауважив, що, незважаючи на територіальну обмеженість влади Кіпру щодо південної частини острова, заявники (а у випадку дев'ятої заявниці – її син) не стверджували, що їх було вислано на територію іноземної держави. Беручи до уваги те, що формально Уряд Кіпру є єдиною легітимною владою на острові і несе обов'язки за дотримання міжнародних стандартів щодо захисту прав людини та прав різноманітних меншин, а також беручи до уваги свій висновок про факт порушення ст. 2 Протоколу № 4, Суд не вважав за необхідне окремо розглядати справу на предмет порушення ст. 3 цього акта.

Суд не дійшов висновку про необхідність розгляду справи на предмет окремого порушення ст. 14 Конвенції, взятої разом з ст. 3 і 5 цього договору.

Суд не вважав, що стосовно заявників мав місце тиск з боку Уряду Кіпру з метою змусити їх відмовитися від наміру звернутися за захистом до Суду. З обставин справи не впливав і факт наявності будь-яких інших перешкод з боку органів державної влади Кіпру щодо здійснення заявниками їхнього права на індивідуальне звернення до Суду. Таким чином, Уряд Кіпру не порушив своїх зобов'язань відповідно до змісту ч. 1 ст. 25 Конвенції у попередній редакції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.